

Köy Enstitülerinden Günümüze Toplumsal Değişim ve Şehir Hayatı

İbrahim Berksoy

ibrahimberksoy@tr.net; www.ibrahimberksoy.com.tr

1. Her Yenilik Bir Hazırlık Gerektirir...

Her yenilik bir hazırlık gerektirir. Hazırlıksız yapılan yenilikler, hazırlıksız çıkılan yolculuklar gibidir. Birkaç günlük kısa bir yolculuk için bile en azından bir valiz hazırlanır. Eskiden azık hazırlanırdı, yol azığı. Şimdilerde yol boyu verilen molalarda yenilip içilenler aldı azığın yerini. Eskiden tedarikli çıkılırdı yolculuğa. Koyun cebinde sımsıkı saklanırdı yol parası. Şimdi borçla, tüketici kredisıyla çıkılıyor yolculuklara...

Köy hayatı toprağa, ekip biçmeye, güneşin sıcaklığına, suyun serin serin akışına, karın beyazına, baharın coşkusuna, yazın rehavetine, güzün bereketine, kışın uzunluğuna, kuzunun koyunun yazıda merada meleyişine, imece usulüyle sac üstünde yapılan yufka ekmeğine, bakır kazanlarda kaynayan salçaya, pekmeze, kurutulan bibere, patlıcana, bamyaya, kaysı kurusuna, dut kurusuna, güneşin doğuşuyla batışı arasında göz açıp kapayıncaya kadar gündüz gözüne geçen zamana bağlıdır. Her geçen gün bir öncekine benzer, hatta onu taklit eder. Sessizliğin sesi dinlenir evlerin dört duvarının arasında. Adına "hayat" dedikleri avluda geçer gün içinde çoğu zaman kadınların günleri. Akşamları köy kahvesinde içilen bir bardak demli çay ya da bir fincan köpüklü kahve fincanı eşlik eder yarenliklere... Ve bu hayat böylece sürüp gider...

Köyde en temel üretim aracı, geçim aracı bereketli topraklardır. Köyde hayat toprakla başlar toprakla biter. Eldeki kıt kanaat imkânlarla, az da olsa, el emeği göz nuru zanaat buna eşlik eder. Evlerin içinde genç kızların, gelinlerin dizlerini kırıp ellerindeki modele bakarak kök boyalı ipliklerden günler boyunca halı, kilim dokudukları olur. Kasabalara gidildikçe demircilerin demir, bakırcıların bakır dövdüğü, bıçakçıların bıçak bilemediği, marangozların, doğramacıların kapı, pencere, dolap, terek yaptığı, urgancılardan urgan denkleştirdiği olur. Örnekler çoğaltılabilir elbette.

Şehir hayatı öyle değil. Geçim topraktan değil fabrikadan, alım satımdan, yeme içmeden, getir götürden, hizmet sektöründen kazanılıyor. Maaş alınıyor. Alınan maaşla evin ihtiyaçları karşılanıyor, çocukların geleceği düşünülerek kenara üç beş kuruş konuluyor. Çocuklar kumbaralarında ileride hayallerini büyütecek paralar biriktiriyor. Şehirde bir gün önceki güne benzemiyor. Her an bir yenilikle karşılaşılıyor insan. Arabalar vızır vızır oradan oraya gidip geliyor. Sabah arabaya binen akşamı beklemiyor, işini bitirir bitirmez bilemedin öğleye geri dönüyor. İlk kez köyünden kopup şehire gelen için bu gelişme baş dündürücüdür.

2. Genç Cumhuriyetin "ilköğretim davası"...

Öncesi de var ama süreci Kurtuluş Savaşı günlerinden, TBMM Hükümeti'nden, Cumhuriyet'in kuruluşundan başlatacak olursak; o dönemde nüfusun büyük çoğunluğu köylerde, kırsal kesimde yaşıyordu ve hayat önemli ölçüde toprağa bağlıydı. Toprağa bağlı üretim ilişkileri ve gündelik yaşam ise o dönemde oldukça geriydi ve gericiydi. Eşraf-ağa-mütegalibe (zorbalık) düzeni hâkimdi. Cumhuriyet henüz köylere, o kılcal damarlara nüfuz edememişti. Geleceğin özgür ve bolluk içindeki toplumunu yoktan var edebilmek için gündelik hayatın herkesten uzak gürül gürül aktığı köylere, kırsal kesime nüfuz edebilmek gerekti. Teknik olarak oldukça geri, kültürel, siyasal ve ekonomik (iktisadi) olarak gerici toprak düzeninin Cumhuriyet'le uyumlu hale getirilmesi gerekti. Bunun için de

en başta o özlenen, beklenen toprak reformunu gerçekleştirebilmek gerekti. Cumhuriyet'in ihtiyaç duyduğu nesilleri yetiştirebilmek için yalnızca köy çocuklarını değil köylüleri de eğitmek, aydınlatmak gerekti.

Cumhuriyetin kurucu kadroları devasa bir ilköğretim sorunu içinde bulmuşlardı kendini. Sorunun büyüklüğünün farkındaydılar. Savaş yıllarında Anadolu'nun halini gözleriyle görmüşler, omuz omuza savaştıkları köylülerle, geçimini topraktan çıkaran köylülerle kader birliği etmişlerdi. 40 bin köy vardı. Köy çocukları eğitimsizdi, köy halkının okuması, yazması yoktu... Bu böyle süremezdi...

Cumhuriyeti kuran kadrolar, o yıllarda karlı dağlar gibi önünde yığılmış bu sorunlar altında ezilmemek, geçmiş yüzyılların çaresizliği içerisinde bocalamamak için önlerine koydukları sorunlara devrimci çözümler aradılar. Şöyle düşündüler: Okuma yazma oranı oldukça düşük, halk yokluk ve yoksulluk içinde, 40 bin köy okul bekliyor, öğretmen bekliyor. Bu bir varlık yokluk sorunu. Anadolu'yu geçmişte olduğu gibi kendi kaderine terk edemeyiz. Bu 40 bin köyü sahipsiz, cahil, geri bırakamayız. Bu 40 bin köyü canlandırmak gerek.

Cumhuriyet'in ilk yıllarından, hatta savaş yıllarından itibaren büyük bir özveriyle yazılan devrimci, idealist milli eğitim tarihimiz aynı zamanda o 40 bin köyü sahipsiz bırakmamanın, o 40 bin köyü canlandırmanın, o "makus talihi" bu kez barış zamanında bir kez daha yenmenin de tarihidir. Cumhuriyet, zaman içinde kendi öğretmenini, eğitmenini, sağlık memurunu, ebesini kendi bünyesinden kendisi yetiştirmiştir. Tıpkı bir sonraki yılın ürünü için hasat zamanı bir kenara tohum ayırır gibi. Doğadan, hele hele topraktan öğrenilmeyecek şey yoktur. Yetiştirdiği bu eğitimli insanları kendi köyünde, kasabasında, yanında, yöresinde çalıştırmış, onları kendi yöresinin, kendi toprağının öncüsü, önderi yapmıştır. Böylelikle ülkemizde 40 bin köyün canlandırılmasının yolu açılmıştır. Hem de öyle derme çatma değil; denemiş, sağlam, tutarlı bir yolla açılmıştır. Cumhuriyet, bu yolla, köylüyü öğretmenle buluşturmayı başarmıştır. Öğretmen artık gittiği her yerde Cumhuriyetinin meşalesi olmuştur.

"Anlatılan senin hikâyendir"... Cumhuriyet'in o özverili idealist eğitim tarihi pek çok kitapta, anılarda, roman sayfaları arasında, öykülerde, şiirlerde, destanlarda okunmayı bekliyor.

3. Kolonyalist Dönemlerden Kalma "Efendi-Köle" İlişkisi

"Efendi-köle" ilişkisinin yaşandığı kolonyalist dönemlerde dünyanın uzak ülkelerinde "yerli halk", uzaklardan gelen misyonerler eliyle "eğitilirdi". Yabancılaşma yılları, hatta yüzyıllarıydı... Ülkemizde azim ve kararlılıkla, bilgiyle, bilinçle, gelecekteki güzel günlere sarsılmaz inançla kısa sürede kendisini kanıtlamış uygulamalı Köy Enstitüleri eğitim modeli amaç ve hedefleri bakımından terk edilince biz de bize uzak gelen o "efendi-köle" ilişkisini üretmeye başladık. Yalnızca eğitim alanında değil, hızlı kentleşmeyle birlikte gelişen sanayileşmede de aynı "efendi-köle" ilişkisini üretmeye başladık. Dışarıdan bilinçle böylesinin daha doğru, daha verimli, insan doğasına daha uygun olduğunu öğretmeye başladık evde, okulda, işte atölyede, fabrikada... Telaffuz edemediğimiz "demokrasi"yi "demirkırat" yaptık. Fabrikalardaki memur lojmanlarının adına "koloni evleri" dedik.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında adım adım Amerikan yörüngesine girdik. Giriş o giriş...

4. Günümüz Türkiyesi'nin Köy ve Kent Gerçeği

Adına "mahalle" deseniz de, sosyolojik olarak, iktisadi olarak, kültürel olarak, coğrafi olarak, etnolojik olarak köy, "köy"dür... Bugün çoğunun adına mahalle dense de bizim coğrafyasıyla, sosyolojisiyle, toprağa bağlı iktisadıyla, yine geçmişte olduğu gibi 40 bine yakın köyümüz vardır.

Türkiye’de köylerin mahalle statüsüne geçirilmesiyle birlikte yavaş yavaş toprağın niteliği de değişmeye başladı. Köylerde verimli bir üretim aracı olan bereketli topraklar, köyün ortak kullanım alanları olan meralardan başlamak üzere zaman içinde önce “arazi”ye daha sonra da “arsa”ya dönüştü. Bu süreç aynı zamanda kırsalda üretim ekonomisinden rant ekonomisine geçisin, köylünün biricik üretim aracı olan bereketli toprakların yağmalanmasının da hoyrat tarihidir.

Kentlerde ise bu el değiştirme, bu yağma, “kentsel dönüşüm” projeleriyle yürürlüğe konuldu. Bu projelerle, sermayenin el değiştirmesine paralel olarak yerleşim alanları da bir “rant” unsuru olarak el değiştirdi. Bu rant projeleriyle kentlerimiz adeta tanınmaz hale geldi...

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Türkiye’nin “idari” yapısına dair veri tabanında şu bilgileri veriyor: 81 il, 973 ilçe, 32.065 mahalle, 18.201 köy. “Köy Kanunu”nun geçerli olduğu 2010 yılı verilerine göre ise ülkemizdeki köy sayısı 34.247’dir. Demek ki adı değişse de ülkemizin bu 35-40 bin köyü buharlaşmadı, yerinde duruyor. Her birinin ayrı bir hikâyesi, hafızası, yaşanmışlığı, dili, tarihi, coğrafyası var. Köyler değişmedi, belki aynı kaldı ama köye bakış değişti, toprağa bağlılık azaldı, köyün nüfus yapısı değişti. Bugün ülkemizin nüfusu 83 milyonu aştı. Nüfusun yüzde 93’ü il ve ilçelerde, yani şehirlerde yaşıyor. Yalnızca yüzde 7’si köy ve beldelerde yaşıyor. Bu oran, Cumhuriyetin ilk yıllarının tam tersidir. Bu durum sağlıklı değildir. Plansız, çarpık kentleşmenin bir sonucudur bu dengesizlik. Bu oranda büyük bir göç ülkemizin tarım, beslenme ve gıda politikaları bakımından da çarpık ve tehlikelidir.

Özellikle 1950’den sonra köy nüfusu 70 yıl içinde neredeyse sel olup şehirlere akmış. 70-80 arası ve 2000-2010 arası köyden kente göç çok yoğun ve kontrolsüz. Şu anda tüm Türkiye’de 5-6 milyonluk bir köylü nüfusumuz var. O da üretken nüfus olmayıp geleneksel köylü nüfus. Genç, üretken nüfus hep şehirlerde. Ya öğrenci, ya her işi yapan ucuz işgücü, ya mevsimlik işçi, ya şehrin çeperlerine tutunmaya çalışan bir hizmet sektörü işçisi, okumuş olanı fabrika işçisi, memur. Toprak ise öylece kalakalmış kendi halinde. Eken yok biçen yok. Denilebilir ki şu anda Türkiye nüfusu çok, yerleşik köylüsü az bir ülkedir.

Bugün geçmişe göre iktisadi gelişmişlik, hayatın kolaylaşması, ulaşım imkânlarının artması, iletişimin baş döndürücü bir hızla gelişmesi, okullaşmanın yaygınlaşması gibi pek çok etken köy çocuklarının eğitime erişimini kolaylaştırmıştır. Gerçi hâlâ ülkemizin kimi bölümlerinde “coğrafya kaderdir”, köylüler zor şartlar altında hayatlarını sürdürmektedir, hâlâ okulsuz köyler, öğretmensiz okullar vardır, kimi yerlerde hâlâ köy çocukları birleştirilmiş sınıflarda öğrenim görmektedir, ama tüm bu olumsuzluklara rağmen okuma yazma çağına gelen köy çocuklarının aklına yine de ilk gelen şey ilkokuldur, öğretmendir. Ama burada önemli bir sorun var: Köylülerin yokluğundan, yoksulluğundan, çaresizliğinden ülkeyi en kılcal damarlara kadar ahtapot gibi sarmış “tarikat”lar yararlanmaktadır. Hükümetlerle yıllar yılı işbirliği içerisindeki örgütlü tarikatlar köy çocuklarının hem yurdu, hem öğretmeni olmaya başlamıştır. Ailelerinden koparılan çocuklar orada burada bilinmez bir geleceğe sürüklenmektedir. Okuluyla, yurduyla, dershanesiyle, öğretmeniyle, eğitmeniyle köylerde devletin yerini büyük ölçüde tarikatlar almıştır. Oysa köylere ihtiyaç duyulan okulları yapmak bugün eskisinden daha kolaydır, bölge yatılı okulları için yurt yapmak eskisinden daha kolaydır ama oralara dönüp bakan yoktur. Görev almaya hazır öğretmen vardır ama atayan yoktur. Cumhuriyetin ilk yıllarında ne olacak bu 40 bin köyün hali, nasıl çözülecek bu yokluk, yoksulluk, bu derin umutsuzluk nasıl dağıtılacak, yüzyıllardır serpilene bu ölü toprağı köylülerin bünyesinden nasıl arındırılacak diye düşünülüyordu. Cumhuriyetin efkâr ettiği şeylerin başında köy sorunu gelmekteydi. Bugün ise bu 40 bin köy, kâğıt üzerinde 15-20 bine indirilerek görmezden geliniyor, kaderine terk ediliyor. Köy de, köylü de, köyün bereketli toprağı da uyandırılmayı, canlandırılmayı bekliyor.

Bugünün sorusu şudur: Bugün toprak yeryüzünde yine en değerli, en yaşamsal üretim aracıdır. Bu gerçek hiç değişmemiştir. Çünkü toprak yıl içinde birkaç kez canlanmakta, bağrındakiler mucizevi bir biçimde birkaç kez ürün vermektedir. Hiçbir beşeri kaynak, hammadde her yıl böylesine ürün veremez. Buna kaynak dayanmaz. Oysa doğal kaynaklar, bereketli topraklar her yıl kendini yenileyebilen sürekli ve sınırsız kaynaklardır. Yeter ki insan o kaynağı hor kullanıp kurutmasın. Şimdi aslında olan budur. Köylerin bereketli toprakları bugün sahipsizdir, öylesine kaderine terk edilmiştir, uyandırılmayı, canlandırılmayı beklemektedir. Bu sorun Cumhuriyetin ilk yıllarında sorulan köy çocuklarının eğitime dair sorulan soru kadar önemlidir, yakıcıdır ve muhakkak çözülmesi gerekmektedir. Ama nasıl? İşte günümüzün sorusu budur. Köylerin sahipsiz, kaderine terk edilmiş bereketli toprakları nasıl uyandırılacak, nasıl canlandırılacaktır? Geçmişte köy öğretmenlerinin oynadığı rolü bugün Cumhuriyetin ziraat mühendisi, ziraat teknisyeni, veterineri oynayabilir. Onlar da tıpkı geçmişin idealist köy öğretmenleri gibi köyde Cumhuriyetin meşalesi olabilirler. Köyü, köylüyü aydınlatabilir, paha biçilmez değerdeki doğal üretim aracı olan bereketli toprakları bilinçli ve planlı bir tarım politikasıyla uyandırabilir, canlandırabilirler. Bugün en yetkili ağızlar “dışarıdan buğday alıyor, buğdayı işleyip un olarak, makarna olarak yurtdışına satıyoruz, bundan haberiniz var mı” diye soruyorlar. Bereketli topraklarımızı canlandırmaya yönelik bilinçli bir tarım politikası bu sorunun yanlılığını ortaya koyabilir, işe buradan başlayabilir. Buğdayda dışa bağımlılık bugün için tatlı bir gelir kapısı olabilir ama yarın bir gün dışarıdan alacak buğday bulunamadığında ya da pahalandığında o dışarıya satıyoruz dediğiniz unu, makarnayı nasıl üreteceğiz? Ekmek nasıl ucuzlayacak bu durumda? Bu gibi temel sorulardan başlanılabilir işe. Köylerde emeğin değerlendirilmesi toprağın bereketiyle, cömertliğiyle buluşabilir. Yeniden tarımda kendi kendimize yeter ender ülkelerden olabiliriz. Yeter ki istensin, yeter ki köyler canlandırılınsın, köylüler bereketli topraklarının sahibi olsun, toprağını ekip dikebilsin. Sosyolojik olarak, kültürel olarak, etnolojik olarak, coğrafi olarak köylerimizin değerini bilmeli, günümüzün sorunlarına çözüm getirecek şekilde köylerimizi uyandırmalı, canlandırmalıyız. Bugün elbette kentten köye tersine yoğun bir göç beklenemez ama bizim de bir gerçeğimiz var: 40 bin köyümüz taşıyla toprağıyla, ovasıyla yaylasıyla, dağıyla, dağın yamaçlarından kopup gelen ırmağıyla, deresiyle, çayıyla, kuşuyla kurduyla, tarlasıyla taparıyla orada duruyor; içindekileriyle birlikte uyandırılmayı, canlandırılmayı bekliyor. Bunun için köylerimizi yeni baştan düşünebilir, köylere ve çevresine yönelik havza bazında bütünlükçü yaklaşımlar, politika ve planlar geliştirebiliriz. Bugünün dünyası kaçınılmaz olarak bu tür yaklaşımlar geliştirmemizi adeta zorunlu kılıyor. Yalnızca endüstriyel metropollerdeki karmakarışık büyüme, istihdam, üretim ve ihracat formülleriyle 40 bin köyümüzü uyandıramayız, canlandıramayız.

5. Şehrin İnsanı

Türkiye köyden kente hazırlıksız göç etmeye başladı. Özellikle 50’den sonra şeker fabrikalarının, Sümer bez fabrikalarının, özel sektör fabrikalarının, bir miktar da hizmet sektörünün artmasıyla birlikte ihtiyaç duyulan işgücü kısa süreli yoğun eğitimlerle köylerden sağlandı. Fabrikaların çevresinde sonradan adına gecekondu denilen yeni evler, yeni yaşam alanları, yeni mahalleler kuruldu. Bir at arabasının arkasındaki yük kadar bir ev eşyasıyla genç karıkocalar, kucaklarındaki çocuklarıyla birlikte şehrin yolunu tuttular, işçi oldular. 70’li yıllarda bu göç iyice yoğunlaştı. Buna bir de dış göç eklendi. Böylelikle köyün genç üretim gücü şehirlere ve Avrupa’ya aktı. 1973’teki petrol krizi hızlı ve yoğun işgücü göçünde önemli bir rol oynadı. Köyler ve haliyle bereketli topraklar giderek ıssızlaşmaya, sahipsiz kalmaya, ekilip dikilmemeye başladı. Köy hayatı kültürel, folklorik, sosyolojik ve coğrafi olarak gözden düşmeye; gözden irak olan gönülden de irak olmaya başladı. Ulaşım imkânlarının artmasıyla birlikte köyler günde artık birkaç kez şehirlere yaklaşılmaya başladı.

Özellikle fabrikaların çevresinde derme çatma da olsa kendi yaptıkları evlerde, kendi kurdukları mahallelerde otururlarken bu hazırlıksızlık pek göze batmadı. Çocuklar, evlerinin yakınındaki fabrika içindeki okullara ya da mahalledeki okullara gidiyor, Cumhuriyetin mayasıyla yoğrulmuş öğretmenlerden görece iyi eğitim alıyorlardı. Gündelik hayat da kendi mahallelerinde, tanıdık, eş dost akraba arasında barış içinde sürmekteydi. Ekonomik olarak maaşlı olmak onlar için son derece önemli bir güvenceydi. Her istedikleri mağazadan hesap açtırıp taksitle istediklerini alabiliyorlardı. Bakkallardan aldıklarını maaşı alınca düzenli olarak ödeyebiliyorlardı. Çocuklar canları çektiğinde bakkaldan çikolata, bisküvi, şeker, kola, meyvesuyu alıyor, bakkal çocukları tanıdığı için babalarının hesaplarına yazıyordu aldıklarının parasını. Çocuklar kendi başlarına alamayacakları, olağandışı, aşırı alışveriş isteklerini geri çevirir, uygun bir zamanda bu durumu babalarına bildirirdi. Çocuklar okullarda eğitim görürken fabrikalarda işçi olmuş köylüler de işyerinde eğitim görüyorlardı. Çoğu zaman işyeri ve sendika onlara gündelik hayatın gerekleri üzerine eğitimler veriyordu. Kamu fabrikalarının sosyal tesisleri ve imkânları aynı zamanda işçilerin kendileri ve aileleri için yaygın eğitim ve dinlenme alanı gibiydi. Ama işçilerin hayat karşısındaki eğitimleri ve örgütlülüğü o günlerde de yetersizdi bugünlerde de yetersiz. Şehir hayatına hazırlıksızlık o günlerde her bakımdan açıkça görülüyordu. İşçi aileleri şehir hayatının gereklerini yaşayarak öğreniyordu.

Göç yoluyla şehir hayatına katılma ve örgütlenmede 1961 Anayasasının getirdiği özgürlük ortamının önemli bir yeri vardır. Düşünce ve ifade özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğü ve sendikal özgürlükler 1965 seçimleri öncesinde özgürlükçü sol görüşlerin geniş halk kesimleri tarafından bilinmesine ve benimsenmesine imkân sağladı. Türkiye’de 1961 Anayasasının getirdiği sendikal hakların kısıtlanmasına yönelik girişimlere karşı 15-16 Haziran 1970’teki büyük işçi direnişi “sosyal uyanış” bakımından önemli bir eşikti. Nitekim bu direniş sonrasında dönemin genelkurmay başkanı Orgeneral Memduh Tağmaç, 12 Mart 1971 muhtırasına da dayanak oluşturacak o ünlü sözünü söylemişti: “Sosyal uyanış, ekonomik gelişmeyi aştı.” Zaten bu sözden 9 ay sonra da “sosyal uyanış”ı bastırmak için otoriter bir “ara rejim”e girdi ülke.

70’li yılların ortalarında yapı kooperatifleri aracılığıyla gecekonduların yanında şehirlerde apartman hayatına da geçilmeye başladı. Caddelerde karşılıklı 5 katlı, 8 katlı apartmanlar yükselmeye başladı. Böylelikle göç yoluyla şehirlerin çeperlerinde yeni bir hayat kurmaya başlayanlar, yine hazırlıksız bir biçimde “apartman hayatı”yla tanıştılar. O kadar hazırlıksızdılar ki örneğin bir apartmanın zemin katında oturan birisi asansörü kendisinin çok sık kullanmadığından bahisle asansörün bakım onarım giderlerine katılmayacağını, yine benzer şekilde apartmanın çatısının onarımına da katılmayacağını ileri sürebiliyordu. Giriş kapısındaki onarıma da en üst kattakiler katılmak istemiyordu. Örnekler çoğaltılabilir.

Şehir hayatının ortak katılım gerektiren masrafları olduğu kadar, demokratik katılım gerektiren etkinlikleri de vardır. Tüm bunlar bir hazırlık gerektirir. Özellikle metropollerdeki keşmekeşlik, karmaşa, onca yıl geçtikten sonra bile kent hayatının gereklerinin yerine getirilemediğini göstermektedir. Metropollerdeki karmaşa ve keyfilik son yerel seçimlerden sonra “demokratik yerel yönetim” uygulamalarıyla ile bir ölçüde geriletilebilmiştir. Bunu şehir hayatının demokratikleştirilmesi bakımından önemli bir başlangıç olarak görmek gerekir. Ancak, yalnızca yerel yönetimlerin çabalarıyla şehir hayatı demokratikleşmez. Kentin tüm bileşenlerin kendi pratik örgütlenmeleriyle kent hayatına aktif olarak katılması gerekir. Kentin demokratikleştirilmesine yönelik her türlü katkı sonuçta yurttaşların kent yaşamı ile ilgili haklı taleplerini daha da güçlendirecektir.

Geçmişte Köy Enstitüleri, kendi bünyesinden yetiştirdiği öğretmenlerle, eğitimcilerle, sağlık memurlarıyla, ebelerle kendi hayat alanlarını, köylerini canlandırıp aydınlatabilmişlerdi. Son derece değerli, özgün bir modeldi. Sonuçları itibarıyla de başlangıçta belirlenen gerçekçi hedeflerle son derece uyumluydu. Köy Enstitüleri Yasası’nın gerekçesinde ülke nüfusunun büyük bir çoğunluğunun

köylerde yaşadığı, buralarda okuma yazma oranının son derece düşük olduğu, ilköğretimin hızla yaygınlaştırılması gerektiği açıkça belirtilmiştir.

Bugün ise nüfusun büyük bir bölümü (yüzde 93'ü) il ve ilçelerde yaşamaktadır. Bu nüfusun büyük bölümü de büyük metropollerde yaşamaktadır. Metropollerimiz ise karmakarışıktır. Kuralsızlık neredeyse kural haline gelmiştir. Gücü gücüne yetenedir. Çarpık kentleşme artık kanıksanmış durumdadır. Maden arama alanları kentlerin dibine kadar gelmiş dayanmıştır. Yapılaşmadaki kuralsızlık artık denetlenemez durumdadır. Yarın hangi binanın, hangi sitenin nereye dikileceğini kestirmek artık mümkün değildir. Şehir planları büyük ölçüde anlamını yitirmiştir. Metropollerde yaşayanların "mutlu azınlık" denilen küçük bir bölümü yüksek duvarlı, güvenlik kameralarıyla donatılmış, herkesten uzakta, steril, yüksek güvenlikli sitelerde otururken, şehrin çeperlerine tutunmaya çalışan büyük çoğunluk ise son derece sağlıklı koşullarda barınmaya çalışmakta, sağlıklı bir biçimde beslenememekte, ailecek şehir hayatına katılamamakta, çocuklarının eğitim masraflarını karşılamaktan da giderek uzaklaşmaktadır. Metropollerdeki gelir dağılımındaki büyük eşitsizlik, işsizlik, yoksulluk giderek büyük bir "yoksunluk" a dönüşmektedir. Bu ve benzeri temel olumsuzluk örnekleri çoğaltılabilir. Bu koşullar altında kent çeperlerine sığınmış büyük çoğunluk kendini gerçekleştiremez. Kent hayatına katılamaz. Gönölünce ailecek bir şehir gezisi yapamaz. Çocuklarının eğitim ihtiyacını karşılayamaz. Dengeli beslenemez. Kendini kent hayatına hazırlayamaz. Şehir insanına yönelik etkinliklere katılamaz.

Geçmişte 40 bin köy için sorulan temel ilköğretim sorunu nasıl çözülecek, bu kadar köy okulu nasıl yapılacak, bu köylere bu kadar öğretmen nasıl yetiştirilecek sorusu bugün öncelikle metropollerden başlamak üzere şehir hayatı yaşayan büyük çoğunluk için sorulmalıdır. Şehir insanına yönelik günümüzün sorusu şudur: Büyük metropollerden başlamak üzere, şehirlerin çeperlerine sığınmış kent insanının eşiyile, çoluğuyla çocuğuyla, ailecek kendisini gerçekleştirmesi, hak ettiği şehir hayatına katılması, kent kendisine sunduğu ya da sunması gerektiği etkinliklere, ilgi duyacağı yaygın eğitimlere katılması nasıl mümkün olacaktır? Adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre kentli ama içinde bulunduğu ekonomik, sosyal ve kültürel yönden ne kentli ne köylü olan, metropollerin çeperlerine sığınmış büyük çoğunluk için; a) merkezi yönetimin kısa, orta ve uzun vadeli plan ve uygulama programı, b) yerel yönetimlerin plan ve programı, c) kent hayatının demokratikleştirilmesi ile ilgili faaliyet yürüten sivil toplum kuruluşlarının plan ve programı nedir? Sorunun tamamlayıcı bölümü de şudur: Tüm bu plan ve programların muhatabı olan büyük çoğunluğun kentten talep ve beklentileri nelerdir?

Kentlerde yaşam kalitesi standartlarının yükseltilebilmesi büyük ölçüde bu yaşamsal sorulara verilecek kısa, orta ve uzun vadeli yanıtlara bağlıdır. Bu sorulara karşılık olarak verilecek tutarlı yanıtlar sonucunda hayata geçirilebilecek kurumlar, organizasyonlar, kooperatifler, enstitüler, atölyeler, akademiler, kültür sanat merkezleri, müzeler, kütüphaneler ve tüm bu kurumsal yapıların eşgüdümü kentlerde katılımcı demokrasinin olmazsa olmazlarıdır.